

Houtoogst past prima in het Nederlandse bos!

Het verschijnen van de nieuwe Bossenstrategie maakt het nodig na te denken over houtoogst. Past deze functie nog in het Nederlandse bos? Zit de huidige maatschappij nog te wachten op “de houtproducent”? Een gesprek op het snijvlak van producent en publiek, een gesprek tussen Maarten Willemen en Martin Drenthen.

— Christine Naaijen en Pieter Schmidt (redactie)

> Hoe bijzonder is het eigenlijk dat er zoveel commotie ontstaat als ergens bomen gekapt worden? Mensen maken zich druk over bomen terwijl het helemaal niet hun eigendom is of dat ze daar zeggenschap over hebben. Toch voelen mensen dat er iets van ze wordt afgepakt. Van wie is het bos in Nederland? Martin Drenthen: “Ja, dat is een hele ingewikkelde vraag in Nederland.

Kijk, je hebt natuurlijk verschillende vormen van eigenaarschap. Je hebt juridisch eigenaarschap, de privé-eigenaar. Op een andere manier is het bos van de gebruikers, van de mensen voor wie het een deel van hun dagelijkse leefomgeving is. De emoties zijn deels te verklaren vanuit de ervaring van iemand die onvoorbereid in een bos komt en geconfronteerd wordt met stompen of grote machines die de paden kapot maken en een hoop herrie maken. Ik beschouw mijzelf ook een beetje de eigenaar van het bos bij mij in de buurt, ook al ben ik me ervan bewust dat ik geen juridisch eigenaar ben. Maar het is een deel van mijn dagelijks leven en het houdt mij mentaal gezond. En dat geldt voor heel veel mensen. Ondertussen is het bos waar ik naartoe ga om rust te vinden, ineens een productielandschap geworden. Dat zal een belangrijke verklaring zijn waarom mensen op een primaire manier een soort aversie hebben tegen dit soort houtoogst.”

Endimensionale visie

Deze redenering snapt Maarten Willemen. “Een boseigenaar krijgt overheidssubsidie om mensen

in zijn bos toe te laten, waarmee het bos voor een deel collectief bezit is geworden. Het onbegrip over houtoogst is denk ik meer een verschijnsel van deze samenleving, dan van wat er nou per sé in het bos gebeurt. Het is onze verhouding met de natuur. Er is een pseudo-tegenstelling tussen cultuur en natuur ontstaan: bos is natuur, dus daar hoort de mens met zijn vingers vanaf te blijven. Daar komt bij dat de discussie wordt vertroebeld door het feit dat bos vaak niet omwille van houtoogst verdwijnt, maar om redenen van natuur of bosvorming. Het meeste bos in Nederland is goed beschermd door wet- en regelgeving. En de helft van het bos wordt ook nog eens onder certificaat beheerd. Uitgangspunt in Nederland is dat het huidige bos ook echt bos blijft. Dat wat er aan bos verdwenen is in de laatste twee decennia, is vooral het resultaat van de omvormingen, vanwege biodiversiteitsdoelstellingen. Dus het idee om het verlies van bos te koppelen aan houtoogst, is feitelijk onzin.”

Daar speelt volgens Drenthen nog een ander probleem tussendoor: door de klimaatvraagstukken zijn bossen in een keer heilig geworden.

“Ook vanuit de biodiversiteit baart me dat zorgen, omdat het lijkt alsof het klimaatprobleem het enige probleem is waar we mee te maken hebben. Terwijl we ook naar een duurzame economie moeten, we zullen ook de biodiversiteitscrisis moeten oplossen. En daar speelt dat bos ook een rol in. Het onderliggende probleem is dat mensen een te eendimensionale visie hebben op wat het betekent om natuur te respecteren.”

Verstandige argumenten

Een extreme illustratie van de polarisatie in dit debat is de bekladding van houtoogstmachines met teksten als ‘boomnazi’. Het is een ernstig probleem, meent Drenthen, maar beperkt zich niet tot de discussie over houtoogst en doet zich voor op alle dossiers. “Het probleem van radicalisme is dat mensen het gevoel hebben dat ze spreken vanuit iets wat volstrekt onaantastbaar is. Deze persoon praat namens ‘de planeet’, of namens ‘de mensheid’, of ‘de vooruitgang’. En al die dingen zijn zo groot, dat ze per definitie geen compromis toestaan. Radicalen doen dit op het moment dat ze het gevoel hebben dat ze namens iets groots praten, maar misschien ook wel namens ‘dat wat niet gehoord wordt’. Dat zal zeker voor een activist als deze ook gelden: De natuur gaat naar de klote en niemand komt voor de natuur op.” Deze mensen frustreren de discussie, vindt Willemen. “Als we het alleen maar hebben over verstandige argumenten, denk ik dat we het snel

eens zijn over houtoogst. Maar een goed gesprek is niet mogelijk met iemand die machines beklad. Dit is deels ook de aanleiding om die Bossenstrategie op te stellen. De commotie bij het publiek over houtoogst, is soms volslagen gebaseerd op ongefundeerde opinies en gevoelens.”

Mentale schema

De grote vraag is nu of de Bossenstrategie iets kan betekenen in het oplossen of begeleiden van deze polarisatie van het maatschappelijk debat. Drenthen: “Als je meer bos of houtoogst wil realiseren binnen ons relatief kleine areaal natuurgebied, dan komen de biodiversiteitsdoelstellingen onder druk te staan. Dus het moet daarbuiten, en veel groter. Mooi dat de overheid dat nu ook gewoon zwart op wit zet in de Bossenstrategie. Voor de duidelijkheid: als filosoof houd ik me niet bezig met landinrichting, maar ik vind dat het mentale schema in ons hoofd moet veranderen. Ik vraag me af hoe we in de samenleving meer begrip genereren, het iets minder plat wordt en wat minder eendimensionale discussies krijgen.” Willemen voegt toe: “Er is het afgelopen jaar veel over die Bossenstrategie gepraat, maar vooral over die ‘usual suspects’. Er is ook een volslagen onmogelijkheid ingebouwd: we gaan meer hout gebruiken en dat gaan we duurzaam doen, maar uiteindelijk gaan we minder oogsten. Dat gaat niet samen.”

De suggestie om een en ander dan ‘beter uit te

Maarten Willemen is sinds 2018 voorzitter van de Algemene Vereniging Inlands Hout. Daarvoor was hij hoofd van de Productgroep Hout bij Staatsbosbeheer waar hij verantwoordelijk was voor de oogst en verkoop van het hout.

Martin Drenthen is universitair hoofddocent filosofie bij het Institute for Science in Society van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Hij houdt zich bezig met ethische vragen en controverses over natuur in het cultuurlandschap.

foto Christine Naaijen

leggen en dan snappen jullie ook wat het idee is', toch een veelgebruikte en bedachte strategie, is volgens Drenthen vaak alleen maar olie op het vuur. "Ook omdat je daarmee eigenlijk zegt: het maakt niet uit waar jij van houdt, want over een tijdje ga je wel van iets anders houden. Wat een soort miskenning is. Je moet niet alleen maar uitleggen wat je van plan bent te doen. Je moet mensen meenemen in het verhaal dat hout een belangrijke grondstof is, waar we iets mee moeten. Alleen, dan praat je op dat moment dus wel over een productielandschap. Waarom ruilen we dan niet bestaande (agrarische) productielandschappen in voor andere productielandschappen (productiebossen), waar we producten kweken die we misschien veel harder nodig hebben, in de tijd die op ons af gaat komen?"

Willemen: "De kunst is natuurlijk om tussen de oren te krijgen dat die houtbehoefte niet iets verkeerd is. We hebben het in Nederland zo dom geregeld dat we zeggen, nou, we korten die SNL-subsidie in als je er ook nog hout uit oogst, wat echt een rare misvatting is. Wij moeten ervoor zorgen dat mensen begrijpen dat de tafel waar we aan zitten een duurzaam bosproduct is. In zo'n tafel blijft de vastgelegde CO₂ lang zitten. Iedereen is dol op die tafel en dol op die boom maar het lukt weinig mensen om de link tussen die

foto Christine Naaijen

twee te leggen. Voor varkens en pluimvee zijn we voor 300 procent zelfvoorzienend, voor hout ligt de zelfvoorzieningsgraad rond de 8 procent. Een groei tot 10 procent zou heel mooi zijn!”

Uitvinders van multifunctioneel bos

Maar hoe bereiken we een hogere zelfvoorzieningsgraad voor hout? Kunnen we meer oogsten uit het huidige bos of hebben we daarvoor meer bos nodig? Drenthen vindt dat we het idee voor meer houtoogst eerst bij mensen tussen de oren moeten krijgen: wij gebruiken hout, dus moet je het ook ergens oogsten. “Meer houtproductie bereik je niet door de kleine resterende natuurgebiedjes van Nederland ook nog eens een keer voor productie in te zetten. We hebben nu allerlei productielandschappen, waar we dingen produceren, waarvan we ons moeten afvragen of die zo toekomstbestendig zijn. Het lijkt me dus beter om het agrarische productielandschap om te vormen naar een ander productielandschap waarmee we ons richten op de producten waar we wel op zitten te wachten. In termen van communicatie zou het goed zou zijn om de nieuwe bossen als houtproductiebos neer te zetten. En je kunt er prachtig recreëren, dat gaat prima samen. Die oogstmachine komt eens in de zoveel jaar langs. En ondertussen moeten we er voor zorgen dat

wij onze economie kunnen hervormen in een circulaire economie.”

“Voor andere bossen zijn er denk ik hele goede redenen om ze met rust te laten. Dat hoeft je niet in een strikte functiescheiding te vertalen. Uiteindelijk zul je in een soort gradiënt moeten denken: in sommige bossen staat de biodiversiteitsdoelstelling voorop, in andere houtproductie en recreatie. Ik geloof niet dat die twee elkaar in de weg hoeven te zitten. Op het moment dat je in zo’n gradiënt denkt, is er toekomst voor dit soort houtoogst. Het gaat mij erom dat er op sommige plekken het beheer, of de keuzes die je maakt primair gericht zijn op het biodiversiteitsbescherming of -vergroting van biodiversiteit en op andere plekken de houtopbrengst belangrijker is. En ik denk dat ik dat productiebos zou noemen,” aldus Drenthen.

Willemen: “Het rare is dat wij in Nederland veertig jaar geleden hebben uitgevonden hoe natuur en recreatie en houtproductie aantrekkelijk gecombineerd kunnen worden. Daarmee zijn we een voorbeeld voor veel landen. Ook voor de landen om ons heen, waar die functies sterk gescheiden zijn, en waar nu ze langzaam naar zo’n functiemenging toe werken. Dus volgens mij moeten we dat nieuwe bos inrichten tot productiebos, want de houtvraag in Noordwest-Europa zal exponentieel toenemen. En dan heb ik het niet over de houtakkers van tachtig jaar geleden maar over verstandig productiebos, klimaatresistent, soortenmenging enzovoort. Je kunt met allerlei vormen van inrichting zorgen dat een bos ook gewoon bos kan blijven én hout oplevert. En als je productiebos maakt van dat nieuwe bos, gaan er óók dingen gebeuren op het gebied van biodiversiteit en daar kun je óók gewoon fietsen.

Maar hier krijg ik tot nu toe niet echt de handen voor op elkaar.”

“Daarnaast speelt dan ook nog eens het not in my backyard-syndroom: er zijn mensen die niet per se tegen houtoogst zijn, zolang het maar niet uit hun eigen achtertuin of eigen wandelbos is. Ik hecht er wel aan dat we de werkelijkheid niet gaan verbergen. Houtoogst maakt deel uit van ons leven: die tafel staat in jouw kamer, dus het is logisch dat we ook in ‘jouw achtertuin’ hout oogsten. Als je houtoogst framet als een probleem, dan krijg je ook een probleem. Maar je moet hout zien als een deel van de oplossing. Als je durft te denken: hout helpt ons in klimaatopzicht, bij de energietransitie en bij de CO₂-doelstellingen, dan kun je de stap zetten naar: het oogsten van hout is geen misdrijf. Het is een bijdrage, in plaats van een stap terug.”

“Maar dan wel met de erkenning”, zo voegt Drenthen tot slot toe, “dat een boom niet alleen hout is. Het is ook gewoon een boom, dat wil zeggen, een habitat voor een heleboel soorten, een esthetisch object, een al dan niet markant punt in het landschap en nog veel meer.” “Natuurlijk”, zegt Willemen, “En daarom denk ik dat bosbeheerders zichzelf een goede dienst zouden bewijzen door in de gesprekken het verhaal als volgt neer te zetten: aan het einde van het leven is een boom hout. En tot die tijd heeft het bos een heel verhaal, dat niet per sé over hout of houtoogst hoeft te gaan. Maar houtoogst is wel een belangrijk deel van hoe we het bos in stand kunnen houden en een belangrijk deel van hoe wij onze toekomstige maatschappij duurzaam gaan inrichten.” <

redactie@vakbladnbl.nl

foto Christine Naaijen

foto Christine Naaijen